

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Профессор А.А.Молдажанованы еске алуға арналған «XXI ғасырдағы педагогикалық білім беру: басымдықтар мен ізденістер» тақырыбындағы халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарының

ЖИНАҒЫ
7 - қазан, 2022 ж.

Астана, 2022

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Профессор А.А.Молдажанованы еске алуға арналған «XXI ҒАСЫРДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ: БАСЫМДЫҚТАР МЕН ІЗДЕНІСТЕР» тақырыбындағы Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарының

ЖИНАҒЫ

7 - қазан, 2022 ж.

СБОРНИК

материалов Международной научно-практической конференции «ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В XXI ВЕКЕ: ПРИОРИТЕТЫ И ПОИСКИ» посвященная памяти профессора А.А.Молдажановой
7-октября, 2022 г.

COLLECTION

Collection materials of the International scientific and practical Conference «PEDAGOGICAL EDUCATION IN THE XXI CENTURY: PRIORITIES AND SEARCHES» dedicated to the memory of professor A.A.Moldazhanova

October -7, 2022 y.

Астана, 2022

ӘӨЖ 37.0
ББК 74.00
П 82

Редакция алқасы:

Ж.Д.Курманғалиева - Басқарма мүшесі - Ғылым, коммерциаландыру және интернационалдандыру жөніндегі проректор, **Б.Ж.Сомжүрек** - «Әлеуметтік ғылымдар» факультетінің деканы, **М.П.Асылбекова** - «Педагогика» кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.к., профессор м.а.; **Б.П.Сейітқазы** - п.ғ.д., профессор; **Қ.Т.Атемова** - п.ғ.д., профессор; **Т.С.Сламбекова** - п.ғ.к., профессор м.а.; **С.С.Байсарина** - п.ғ.к., доцент; **Н.П.Албытова** - п.ғ.к., профессор м.а.; **Махадиева А.К** - PhD., **Балтабаева Ж.Б.** - магистр, **Қуатов А.К.** - магистр.

ISBN 978-601-337-713-1

Жинақта Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, «Профессор А.А.Молдажанованы еске алуға арналған «XXI ғасырдағы педагогикалық білім беру: басымдықтар мен ізденістер» тақырыбындағы Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының Пленарлық мәжілісінде және «Профессор А.А.Молдажанова және қазақстандық білім беру жүйесінің дамуы», «Білімді ұлт» сапалы білім беру» ұлттық жобаны жүзеге асыру - Жаңа Қазақстанды дамытудағы басым бағыт», «Білім берудің ғаламдық мәселелерін шешуде адами ресурстардың бірігуі» деп аталатын секция жұмыстары бойынша тыңдалған баяндамалар қамтылды. -587 бет.

ӘӨЖ 37.0
ББК 74.00
П 82

ISBN 978-601-337-713-1

«Профессор А.А.Молдажанованы еске алуға арналған «XXI ғасырдағы педагогикалық білім беру: басымдықтар мен ізденістер» тақырыбындағы Халықаралық ғылыми-практикалық конференция.

@Астана, 2022

6. Малахова И.А. Развитие креативности личности в социокультурной сфере: педагогический аспект. – Мн.: Бел. гос. ун-т культуры и искусств, 2006. – 327 с.
7. Мухина В. С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество: Учебник для студ. вузов. – М.: Издательский центр «Академия», 2010.
8. Обухова Л.Ф., Чурбанова С.М. Развитие дивергентного мышления в детском возрасте. – М., 2000.
9. <https://infourok.ru/razvitie-kreativnosti-u-detey-mladshego-shkolnogo-vozrasta-2792197.html>

УДК 37.1174

БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДА ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫМЕН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГ ҚЫЗМЕТІНІҢ МӘНІ

Қайроллаева И. Ж.

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ «Педагогика және психология»
мамандығының 2 курс магистранты

Мектеп әлеуметтік институт ретінде білім беру процесінің басты мақсаты болып табылатын адамның жеке басының ақыл-ой, физикалық, адамгершілік және психологиялық дамуын қалыптастыруда жетекші рөл атқарады. Мектеп ортасы - бұл күрделі ұйымдастырылған жүйе, оның маңызды аспектісі оқушылар, мұғалімдер және ата-аналар арасындағы әлеуметтік өзара әрекеттесу болып табылады.

Психологиялық-педагогикалық қызмет-бұл өзін-өзі дамыту мен өзін-өзі жетілдірудің негізі ретінде әрекет ететін білім беру процесі субъектілерінің жеке, зияткерлік, эмоционалды, әлеуметтік дамуына бағытталған педагогикалық қызмет түрі.

Білім беру орталарындағы психологиялық қызметтің негізгі мақсаты - тұлғаны әлеуметтендіру, яғни баланы қоғамдағы өмірге дайындау адамның психологиялық денсаулығын сақтау, білім беру ұйымдарында қолайлы әлеуметтік-психологиялық ахуал жасау және психологиялық қолдау көрсету болып табылады. Нақтырақ айта кететін болсақ, бұл Қазақстан Республикасында "Білімді ұлт" сапалы білім беру" ұлттық жобасында айтылған «Мектептерді жайлы, қауіпсіз және заманауи білім беру ортасымен қамтамасыз ету» деген міндеттермен расталады. [1]

Сондай-ақ, білім беру жүйесіндегі психологиялық қызметтің теориясы мен тәжірибесін талқылау мәселелері зерттеуші ғалым-психологтардың еңбектерінде қарастырылып келеді. Психологтың, педагог-психологтың кәсіби қызметінің психологиялық-педагогикалық аспектілері Г.С.Абрамова, М.Р.Битянова, И.В.Вачков, И.В.Дубровина, Н.И.Исаева, А.И.Красило, А.П.Новгородцева, Е.С.Романова, В.В.Рубцов, Л.М.Фридман және т. б. зерттеулерінде айқындалған. Сондай-ақ Б.Б.Коссов, О.М.Анисимова,

Н.М.Владими́рова, Н.С.Копеина, М.Д.Дворяшина, М.В.Зюзько, Н.Н.Обозов сынды ғалымдардың еңбектерінде жоғары оқу орнында психологиялық қызметтің барысы және оны қалай жүзеге асыруға болатындығы және психологиялық кеңес берудің білім жеке басын қалыптастырудағы маңыздылығы туралы айтылған.

Мектеп педагог-психологының қызметтік міндеттері:

- жалпы білім беру ортасында білім алушыларға оқудың барлық кезеңдерінде жеке көмек беру үшін педагогикалық-психологиялық зерттеуді жүзеге асыру;
- білім алушылардың әркелкі жас кезеңінде жан-жақты, тұлғалық, интеллектілі дамуын қамтуға ықпал етеді;
- мектеп әкімшілігі мен мұғалімдердің сұраныстары бойынша оқушылармен, мұғалімдермен, ата-аналармен психологиялық сақтандыру, диагностикалық, түзеу және кеңес беру жұмыстарын жүргізеді, мектеп оқушыларының интеллектуалды, тұлғалық, эмоциялық және ерік-жігер ерекшеліктерін, олардың қызығушылықтары мен қабілеттерін зерттейді;
- педагогикалық кеңестің әдістемелік бірлестіктердің, сыныптардағы, сондай-ақ мектептегі ата-аналар жиналыстарына қатысады, оқушыларға ықпал етіп, жеке көмек көрсетуге байланысты негізгі проблемаларды шешуге арналған педагогикалық консилиумдар мен педагогикалық кеңестерге қажетті ақпараттар дайындайды;
- мектептегі психология бөлмесінің ұруды және қажетті құжаттарды сақтауды, оларды дұрыс пайдалануды қамтамасыз етуді жауапкершілігіне алады;
- мектептегі психологиялық қызметтің психологиялық-педагогикалық жұмыстарының нәтижесі мен есебінің ғылыми-әдістемелік орталықтар тағайындаған талаптарына сай болуын қатаң түрде жүзеге асырады.

Білім беру мекемесінің педагог-психологы өзіндік орны бар маман және педагогикалық ұжымның тең құқылы мүшесі болып табылады, ол педагогикалық процесте атап айтқанда, балалар мен оқушылардың психикалық дамуы мен психологиялық денсаулығы үшін жауап береді. Айта кету керек, ұжымның тең құқылы мүшесі бола отырып, білім беру мекемесіндегі педагог-психолог бүкіл оқу-тәрбие процесінде өзінің белгілі бір орнын алады.

Жоғары сынып оқушыларымен жұмыс жасауда педагог-психологтың тиімді қызметі үшін кешенді педагогикалық жағдайлар жасау қажет. Бұндай педагогикалық шарттарға:

- педагог-психологтардың психологиялық денсаулығын сақтау;
- психологиялық қауіпсіздіктің жаңа формаларын игеруге және қалыптастыруға көмек;
- қолайлы психологиялық ахуал қалыптастыру;
- диплом алған педагог-психологтардың біліктілігін арттыру;
- ата-аналармен тығыз ынтымақтастық жатады.

Ата-аналармен өзара әрекеттесу саласындағы педагог-психологтың қызметін жетілдіру – болашақ маманның кәсіби дамуына байланысты жеке және жеке өсу процесі болады. Демек, педагог-психологтың білім

алушыларымен жұмысы жоғары сынып оқушыларының жеке және кәсіби өсуін қамтамасыз етеді.

Жеке дамуда жоғары сынып оқушылары болашаққа ұмтылумен сипатталады. Осы қысқа даму мерзімде өмір жоспарын құру қажет, біріншіден болашақ кәсібін (кәсіби тұрғыда өзін-өзі анықтау) және қандай тұлға болуы (жеке және моральдық өзін-өзі анықтау) туралы мәселелерді шешу, яғни өзінің болашағын жалпы түрде елестетіп қана қоймай, өмірлік мақсаттарға жету жолдарын білуі керек.

Қоғам дамуының қазіргі кезеңінде білім берудің жан-жақты бағытын қалыптастырумен бірге, тиімді білікті психологиялық көмек көрсету проблемасы аясында туындаған білім беру процесінің барлық субъектілерін психологиялық-педагогикалық қолдау идеясы қарқынды дамуда. [2].

Білім беру үдерісінде сүйемелдеу тек төменгі сынып оқушыларына ғана емес, сонымен қатар жоғары сынып оқушыларына да қажет.

Осы мақсатқа жету үшін мектептің педагог-психологы келесі міндеттерді шешеді:

- оқыту және тәрбиелеу процесінде жеке көзқарасты ұйымдастыру мақсатында оқушының жеке басын зерттеу;

- оқушыны дамыту, оқыту және тәрбиелеудегі проблемалар мен қиындықтарды анықтау;

- оқушылардың дамуындағы, оқуындағы және мінез-құлқындағы проблемалар мен қиындықтарды жеңуге ықпал ететін психологиялық-педагогикалық іс-шараларды іске асыру;

- оқушылардың дамуы мен мінез-құлқындағы ауытқулардың алдын алу;

- білім алушылардың, педагогтердің және ата-аналардың табысты оқыту, тәрбиелеу және дамыту үшін қажетті психологиялық білімді, іскерлікті, дағдыларды алуына жәрдемдесу;

- білім беру мекемесінде қолайлы психологиялық ахуал қалыптастыруға ықпал ету.

Педагог-психолог оқу-тәрбие процесі жағдайында баланың психологиялық денсаулығына, әр жас кезеңінде оның толыққанды тұлғалық және зияткерлік дамуына жауап береді, өзін-өзі дамыту, кәсіби өзін-өзі анықтау қабілеттерін қалыптастырады.

Педагог-психолог балаларды психологиялық-педагогикалық зерттеу негізінде әрбір балаға жеке көзқарасты қамтамасыз етуге жәрдемдеседі, баланың зияткерлік және жеке дамуындағы ауытқулардың алдын алумен және женумен айналысады. Білім берудің әртүрлі кезеңдеріндегі психологиялық-педагогикалық қызметінің өзіндік ерекшеліктері бар. Соның ішінде жоғары сыныптарында психологиялық-педагогикалық қызметтің ерекшелігі бейіндік бағдарлауға және кәсіби өзін-өзі анықтауға көмек көрсету; экзистенциалды мәселелерді шешуде қолдау көрсету (өзін-өзі тану, өмірдің мәнін іздеу, жеке тұлғаға қол жеткізу); перспективаны дамыту, мақсат қою қабілеті; психоәлеуметтік құзыреттілікті дамыту, девиантты мінез-құлықтың алдын алу,

білім алушылардың шығармашылық тұрғыда дамуына жағдай жасау болып табылады.

Педагог-психолог оқыту кезінде баламен бірге жүретін өзіндік "ресурс". Оқыту технологияларын түрлендіріп ұйымдастырудың форматын дамыту жоғары сынып оқушыларын оқытуда педагог психолог тарапынан да үнемі талап етеді. Сондай-ақ, білім беру орындарындағы оқу-тәрбие жұмысының сәтті болуы педагогтардың іскерлігіне тікелей байланысты. Педагог оқу тәрбие саласында қандай жұмыс жүргізбесін, балалардың жан дүниесін жете біліп, онымен әртүрлі жағдайда санаса білуі шарт. Себебі, істің сәтсіздікке ұшырап, көңілдегідей табысқа ие бола алмауы мүмкін. Сондықтан жас буындарды ғылым негіздерімен қаруландырып, оларға тәрбие беруде баланың психикалық ерекшелігін жете біліп, соған сәйкес тиісті жұмыстар жүргізіп отырудың үлкен мәні бар.

Оқу-тәрбие жұмысының ойдағыдай жолға қойылуы үшін әрбір педагог оқушының ой-өрісі, мінез-құлқының ерекшелігімен жетік таныс болуы керек дейтін пікір тек бүгін ғана айтылып отырған мәселе емес. Бұл - ерте заманнан бері әр елдің көрнекті педагогтарының еңбектерінде келе жатқан. Сондықтан тіпті дұрыс деп саналатын педагогикалық әдістің өзі де кейбір жағдайда айтарлықтай нәтиже берсе, ал басқа бір жағдайда нәтиже бере алмайтыны осыдан байқалады.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі жас ұрпақты нақты өмірге дайындауға бағытталған, ал қазіргі уақытта орта мектеп түлегі еңбек нарығында сұранысқа ие болу үшін өзіндік ойлау қабілетіне ие болу керек, шығармашылық зерттеу барысында өз бетінше білім алып, талдай білу керек.

Осылайша, әлеуметтік-экономикалық өзгерістер, қазіргі қоғамның құндылықтары мен қажеттіліктерінің сапалық өзгерістері, әлемге танымдық көзқарас түрінің өзгеруі нәтижесінде шығармашылық қызметтің маңызы күрт өсті.

Мұндай қызығушылық бірқатар әлеуметтік, педагогикалық және практикалық факторлармен анықталады:

- өскелең ұрпақты өз бетінше өмір сүруге, өзін-өзі дамытуға және өзін-өзі көрсетуге дайындау сапасын арттыру талабы;

- орта мектептің білім беру процесіне міндетті түрде қосылуы салдарынан оқу-танымдық іс-әрекет шеңберінде оқушының жан-жақты дамыған жеке тұлғасын қалыптастыру қажеттілігі;

-оқу-тәрбие процесіне қатысушылардың толық құқылы ынтымақтастығы негізінде мұғалім мен оқушылардың оқу-танымдық қызметінің сапасын арттыру қажеттілігі.

заманауи зерттеулерге шолу және педагогикалық білім беру жүйесіндегі тәжірибе, қоғамның осы мәселеге деген үнемі өзгеріп отырғандығын айқындауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасында "Білімді ұлт" сапалы білім беру" ұлттық жобасы7 https://www.inform.kz/kz/bgm-bilimdi-ult-sapaly-bilim-beru-ulattyk-zhobasy-tort-bagyttan-turady_a3852312
2. Ахмедова, А.М. Болашақ мұғалім тұлғасының кәсіби өзін-өзі дамытудың педагогикалық шарттары : дис. ... канд. пед. 13.00.08 / Ахмедова Айшат Магомедовна. – Махачкала, 2007. – 169 с
3. Киндарова З.Б. Болашақ педагог-психологтардың жалпы білім беру ұйымында қауіпсіз және жайлы ортаны жобалауға дайындығын қалыптастырудың педагогикалық шарттары // қазіргі педагогикалық білім. 2021. №7
4. Шумилин Е. А. Психологические особенности личности старшеклассника. — М., 1979

УДК 37.1174

Т.АХМЕТЖАН ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ «АР» КОНЦЕПТІСІНІҢ КОГНИТИВТІК МОДЕЛІ

Мазмбаева Ж. О.

PhD докторант, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

Белгілі бір мәтінге концептуалдық талдау жасау үшін жазушының шығармашылық көркем бейнесіндегі тілдік құрылымдарды баса назарда ұстаймыз. Сол арқылы зерттеу объектімізге айналған «ар» концептісінің санада қалай құрылымдалғанына көз жеткізе аламыз. Концептінің санада құрылымдауы дегеніміз – индивидтің ойы, психологиясы және танымымен өзара кіріктіріліп, тілдік бірліктер арқылы жүзеге асады. Бұл дегеніміз индивидтің қоршаған ортаны тануы арқылы тілдік құбылыстар бейнеленеді деген сөз. Яғни индивидтің, яки жазушының логикасы мен ойлау жүйесін ең әуелі тіл арқылы қарастырамыз. Жазушының танымдық қабілеті мен табиғатын зерттеуде лингвистиканың пәнаралық ғылым салалары маңызды мәнге ие. Бұлай деуіміздің де сыртқы және ішкі себептері мен факторлары бар. Индивидтің ойы тоқтаусыз жетілу үстінде және сол жетілген ой мен тілге сай ғылым салалары да толысып өз іштерінде жік жікке бөлінуге мәжбүр.

Лингвистикада концептологияның дамуы тіл мен адамның қатынасын жаңа қырынан ашуға мүмкіндіктер берді. Концептілік талдаулар арқасында тілдің басқа да сипаттары ашылады. Яғни тіл мен психологияның, тіл мен логиканың т.с.с. басқа да ғылым салаларының зерттелуі тілдік танымның ауқымын аша түседі. Осы арқылы көркем мәтіндегі белгілі бір концептіні талдау жасау арқылы тек автордың емес, бүтін бір халықтың культурологиялық болмысын, білімін, дүниеге деген көзқарасын зерттеуге болады.

Концепт туралы сөз қозғалғанда көбіне көп ғалымдар тарапынан кез келген концептінің еркін жүйе және мұны зерттеу мен талдау кезінде